

**ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH
DEPARTAMENT STATYSTYKI I PROGNOZ
AKTUARIALNYCH**

Informacja o ubezpieczonych wykonujących prace w
szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze -
na podstawie dokumentów ZUS ZSWA złożonych za 2016 r.

Warszawa 2017

Opracował

Andrzej Kania

Akceptowała:

Izabela Tomczyk

Wicedyrektor Departamentu

Zgodnie z art. 3 ustawy o emeryturach pomostowych, prace w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwale uszkodzenie zdrowia. Są wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego.

W myśl art. 38 wspomnianej ustawy, płatnik składek przekazuje do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych *Zgłoszenie danych o pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze* (dokument ZUS ZSWA), tj. informację o pracowniku, za którego był obowiązany opłacać składki na Fundusz Emerytur Pomostowych. Dokument ten płatnik składa do końca marca danego roku za poprzedni rok kalendarzowy. Do końca marca 2016 r. płatnicy składali dokumenty ZUS ZSWA za rok 2016.

Wg stanu bazy na maj 2017 r., dokument ZUS ZSWA za 2016 r. złożyło 8,8 tys. płatników za 324,5 tys. pracowników¹ wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. W porównaniu do roku poprzedniego liczba płatników wzrosła o 1,5%, głównie działających w sekcji PKD: A - *rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo* oraz H - *transport i gospodarka magazynowa*.

Podobnie jak w latach ubiegłych, największą grupę płatników, którzy złożyli ZUS ZSWA za 2016 r., stanowili płatnicy należący do sekcji PKD: H – *transport i gospodarka magazynowa* (19,7% ogółu płatników za 22,1% ogółu ubezpieczonych), A – *rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo* (19,4% za 2,7% ubezpieczonych), oraz Q – *opieka zdrowotna i pomoc społeczna* (13,1% za 25,3% ubezpieczonych), zaś najmniejszą należący do sekcji PKD: K – *działalność finansowa i ubezpieczeniowa* oraz J – *informacja i komunikacja*.

Średnio 1 płatnik złożył dokument ZUS ZSWA za 2016 r., za 37 ubezpieczonych wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze. Najwięcej – 146 ubezpieczonych – przypadało na 1 płatnika należącego do sekcji B – *górnictwo i wydobywanie*, najmniej – 2 ubezpieczonych – przypadało na 1 płatnika należącego do sekcji K – *działalność finansowa i ubezpieczeniowa*.

Strukturę płatników, którzy złożyli ZUS ZSWA za 2016 r. wg sekcji PKD przedstawia tabela 1

¹ Dana osoba została policzona 1 raz, niezależnie od tego, ilu płatników zgłosiło ją na ZUS ZSWA.

**Tabela 1. Struktura płatników oraz ubezpieczonych wg sekcji PKD
Informacje z dokumentu ZUS ZSWA złożonego za rok 2016**

Wyszczególnienie		Struktura płatników	Struktura ubezpie- czonych	Liczba ubezpie- czonych na 1 płatnika
		w odsetkach		
O G Ó Ł E M w tym:		100,0	100,0	37
Sekcja: A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	19,4	2,7	5
Sekcja: B	górnictwo i wydobywanie	1,1	4,3	146
Sekcja: C	przetwórstwo przemysłowe	11,7	15,2	48
Sekcja: D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	1,1	3,2	106
Sekcja: E	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	6,0	2,4	15
Sekcja: F	Budownictwo	4,6	1,3	11
Sekcja: G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	7,9	1,9	9
Sekcja: H	transport i gospodarka magazynowa	19,7	22,1	41
Sekcja: I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	0,2	0,0	7
Sekcja: J	informacja i komunikacja	0,1	0,0	14
Sekcja: K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa	0,0	0,0	2
Sekcja: L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	0,6	0,1	8
Sekcja: M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	1,8	0,9	19
Sekcja: N	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	1,7	1,1	24
Sekcja: O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	3,5	0,8	9
Sekcja: P	edukacja	2,2	0,6	10
Sekcja: Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna	13,1	25,3	71
Sekcja: R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	0,5	0,3	19
Sekcja: S	pozostała działalność usługowa	0,4	0,2	14
Sekcja: T	gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	-	-	-
Sekcja: U	organizacje i zespoły eksterytorialne	-	-	-

Wśród osób pracujących w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, za które płatnicy złożyli ZUS ZSWA za 2016 r. 73,7% stanowili mężczyźni, a 26,3% – kobiety. Tak jak w roku ubiegłym, największą grupę osób, za które złożono ZUS ZSWA za 2016 r. stanowili pracownicy z kodem pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze **208 - prace kierowców autobusów, trolejbusów oraz motorniczych tramwajów w transporcie publicznym** – 14,8% ogółu. Osoby wykonujące prace oznaczone tym kodem stanowiły największą grupę także wśród mężczyzn (19,1%), za których płatnik złożył dokument ZUS ZSWA za 2016 r. Wśród kobiet, za które złożono ZUS ZSWA za 2016 r. najliczniejszą grupę stanowiły osoby wykonujące prace oznaczone kodem **224 - prace**

personelu medycznego w zespołach operacyjnych dyscyplin zabiegowych i anestezjologii w warunkach ostrego dyżuru – 29,0%.

Strukturę pracowników, za których złożono dokumenty ZUS ZSWA wg kodów pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przedstawia tabela 2 oraz wykres 1.

Tabela 2. Struktura osób wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wg kodu pracy. Informacje z dokumentu ZUS ZSWA złożonego za rok 2016.

Kod pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze		Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
		w odsetkach		
OGÓLEM		100,0	100,0	100,0
101	prace bezpośrednio przy przeróbce mechanicznej węgla oraz rud metali lub ich wzbogacaniu	3,6	3,9	2,9
102	prace udostępniające lub eksploatacyjne związane z urabianiem minerałów skalnych	0,7	1,0	0,0
103	prace pod ziemią bezpośrednio przy drążeniu tuneli w górotworze	0,2	0,3	0,0
104	prace bezpośrednio przy zalewaniu form odlewniczych, transportowaniu naczyń odlewniczych z płynnym, rozgrzanym materiałem (żeliwo, staliwo, metale nieżelazne i ich stopy)	1,3	1,8	0,1
105	prace bezpośrednio przy ręcznej obróbce wykańczającej odlewy: usuwanie elementów układu wlewowego, ścinanie, szlifowanie powierzchni odlewów oraz ich malowanie na gorąco	1,4	1,8	0,3
106	prace bezpośrednio przy obsłudze wielkich pieców oraz pieców stalowniczych lub odlewniczych	1,1	1,4	0,0
107	prace murarskie bezpośrednio w piecach hutniczych, odlewniczych, bateriach koksowniczych oraz w piecach do produkcji materiałów ceramicznych	0,2	0,3	-
108	prace bezpośrednio przy ręcznym zestawianiu surowców lub ręcznym formowaniu wyrobów szklanych w hutnictwie szkła	1,0	1,2	0,2
109	prace bezpośrednio przy kuciu ręcznym w kuźniach	0,1	0,1	0,0
110	prace bezpośrednio przy obsłudze agregatów i urządzeń do produkcji metali nieżelaznych	0,8	1,0	0,1
111	prace bezpośrednio przy obsłudze ciągów walcowniczych: przygotowanie, dozowanie pracy walców lub samotoków, ingerencja przy wypadaniu i zaklinowaniu materiałów	0,6	0,8	0,2
112	prace przy obsłudze dźwignic bezpośrednio przy wytapianiu surówki, stopów żelaza lub metali nieżelaznych	0,2	0,2	0,1
113	prace bezpośrednio przy produkcji koksu w bateriach koksowniczych	0,4	0,5	0,0
114	prace bezpośrednio przy wypychaniu koksu z baterii koksowniczych, gaszeniu lub sortowaniu koksu	0,2	0,2	0,1
115	prace bezpośrednio przy produkcji materiałów formierskich lub izolacyjnoegzotermicznych używanych w odlewnictwie i hutnictwie	0,1	0,1	0,1
116	prace bezpośrednio przy ręcznym załadunku lub wyładunku pieców komorowych wyrobami ogniotrwałymi	0,0	0,0	-
117	prace bezpośrednio przy ręcznym załadunku lub rozładunku gorących wyrobów ceramicznych	0,3	0,3	0,2
118	prace bezpośrednio przy formowaniu wyrobów ogniotrwałych wielkogabarytowych	0,0	0,0	0,0

Tabela 2. Struktura osób wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wg kodu pracy (cd.)
Informacje z dokumentu ZUS ZSWA złożonego za rok 2016.

Kod pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze		Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
		<i>w odsetkach</i>		
119	prace przy ręcznym formowaniu, odlewaniu, czyszczeniu lub szklwieniu wyrobów ceramicznych	0,3	0,2	0,5
120	prace nurka lub kesoniarza, prace w komorach hiperbarycznych	0,0	0,0	-
121	prace fizyczne ciężkie bezpośrednio przy przeładunku w ładowniach statku	0,2	0,3	-
122	prace rybaków morskich	0,3	0,4	0,0
123	prace na statkach żeglugi morskiej	0,5	0,7	0,0
124	prace na morskich platformach wiertniczych	0,1	0,1	0,0
125	prace w powietrzu wykonywane na statkach powietrznych przez personel pokładowy	0,6	0,2	1,8
126	prace bezpośrednio przy obsłudze urządzeń wiertniczych i wydobywczych przy poszukiwaniu złóż ropy naftowej lub gazu ziemnego	0,6	0,8	0,0
127	prace bezpośrednio przy obróbce odwiertów w górnictwie otworowym: ropy naftowej lub gazu ziemnego	0,1	0,1	0,0
128	prace bezpośrednio przy spawaniu łukowym lub cięciu termicznym w pomieszczeniach o bardzo małej kubaturze, z utrudnioną wentylacją (podwójne dna statków, zbiorniki, rury itp.)	0,8	1,1	0,0
129	prace bezpośrednio przy malowaniu, nitowaniu lub montowaniu elementów wyposażenia w pomieszczeniach o bardzo małej kubaturze z utrudnioną wentylacją (podwójne dna statków, zbiorniki, rury itp.)	0,7	1,0	0,0
130	prace wewnątrz cystern, kotłów, a także zbiorników o bardzo małej kubaturze po substancjach niebezpiecznych	0,3	0,3	-
131	prace przy ręcznym układaniu na gorąco nawierzchni z mieszanek mineralnobitumicznych	0,2	0,3	-
132	prace bezpośrednio przy przetwórstwie materiałów zawierających azbest lub prace rozbiórkowe związane z ich usuwaniem	0,1	0,1	-
133	prace garbarskie bezpośrednio przy obróbce mokrych skór	0,1	0,1	0,1
134	prace bezpośrednio przy zrywce lub ręcznej ścinie drzew przenośną pilarką z piłą łańcuchową	2,5	3,4	0,0
135	prace w pomieszczeniach o narzuconej technologii temperaturze powietrza poniżej 0 st.C	2,0	2,0	2,0
136	prace fizyczne ciężkie w podziemnych kanałach ściekowych	0,1	0,1	0,0
137	prace tancerzy zawodowych związane z bardzo ciężkim wysiłkiem fizycznym	0,2	0,1	0,5
138	prace przy wywozie nieczystości stałych i płynnych oraz prace na wysypiskach i wylewiskach nieczystości związane z bardzo ciężkim wysiłkiem fizycznym	2,0	2,7	0,3
139	prace przy kuciu ręcznym w kuźniach przemysłowych oraz obsłudze młotów mechanicznych	0,2	0,2	0,0
140	prace przy produkcji węglików spiekanych, elektrod, rud i walczków oraz żelazostopów	0,0	0,0	0,0
201	prace pilotów statków powietrznych (pilot, instruktor)	0,3	0,4	0,1
202	prace kontrolerów ruchu lotniczego	0,2	0,2	0,1
203	prace mechaników lotniczych związane z bezpośrednią obsługą potwierdzającą bezpieczeństwo statków powietrznych na płycie lotniska	0,1	0,1	0,0

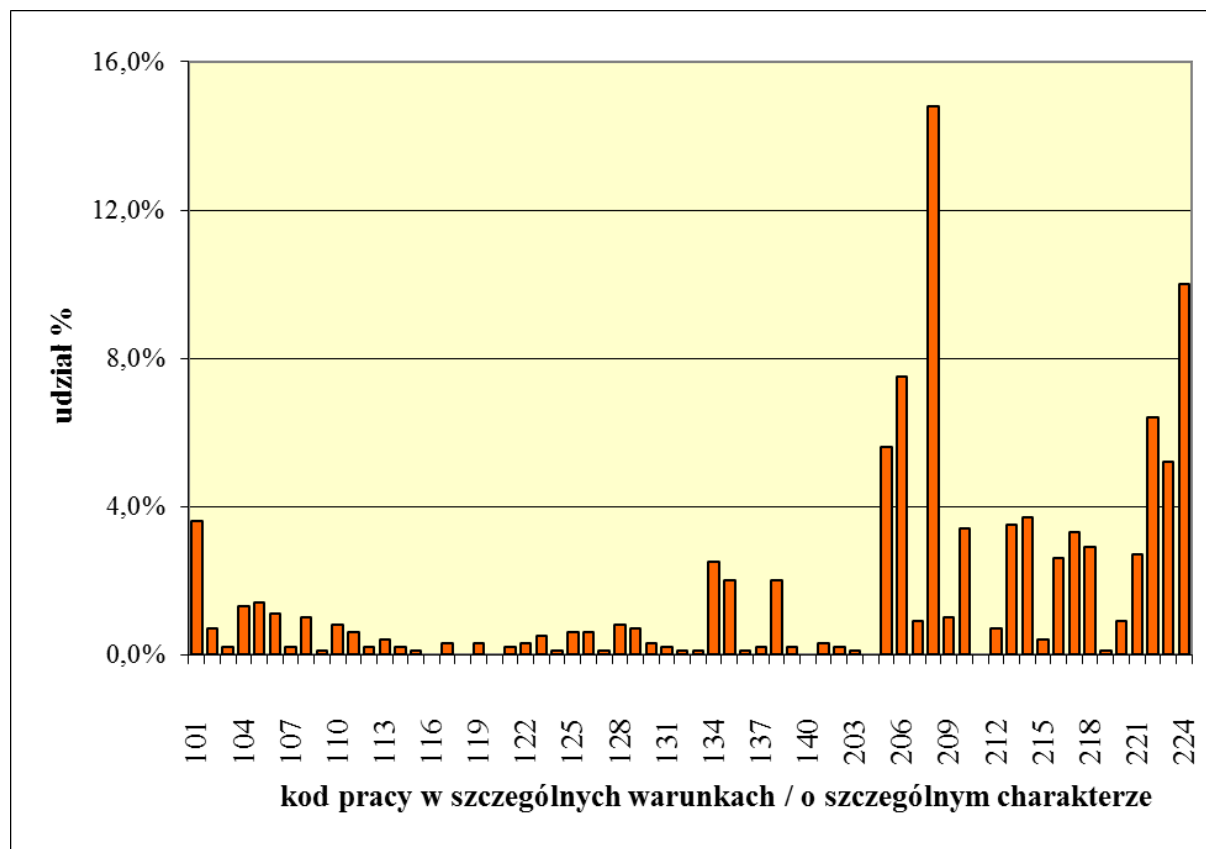
**Tabela 2. Struktura osób wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wg kodu pracy (cd.)
Informacje z dokumentu ZUS ZSWA złożonego za rok 2016.**

Kod pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze		Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
		w odsetkach		
204	prace nawigatorów na statkach morskich oraz pilotów morskich	0,0	0,0	0,0
205	prace maszynistów pojazdów trakcyjnych (maszynista pojazdów trakcyjnych, maszynista instruktor, maszynista zakładowy, maszynista wieloczynnościowych i ciężkich maszyn do kolejowych robót budowlanych i kolejowej sieci trakcyjnej, kierowca lokomotywy spalinowej o mocy do 300 KM, pomocnik maszynisty pojazdów trakcyjnych) i kierowników pociągów	5,6	7,3	1,2
206	prace bezpośrednio przy ustawianiu drogi przebiegu pociągów i pojazdów metra (dyżurny ruchu, nastawniczy, manewrowy, ustawiacz, zwrotniczy, rewident taboru bezpośrednio potwierdzający bezpieczeństwo pociągu, dyspozytor ruchu metra, dyżurny ruchu i stacji metra)	7,5	6,9	8,9
207	prace funkcjonariuszy straży ochrony kolei	0,9	1,1	0,1
208	prace kierowców autobusów, trolejbusów oraz motorniczych tramwajów w transporcie publicznym	14,8	19,1	2,8
209	prace kierowców pojazdów uprzywilejowanych	1,0	1,3	0,0
210	prace kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne wymagające oznakowania pojazdu tablicą ostrzegawczą barwy pomarańczowej, zgodnie z przepisami Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzonej w Genewie dnia 30 września 1957 r.	3,3	4,5	0,1
211	prace operatorów reaktorów jądrowych	0,0	0,0	0,0
212	prace operatorów żurawi wieżowych, do obsługi których są wymagane uprawnienia kategorii IZ lub równorzędne oraz dźwignic portowych lub stoczniowych	0,7	0,9	0,0
213	prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technologicznymi mogącymi stwarzać zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego	3,5	4,6	0,5
214	prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego	3,7	4,8	0,4
215	prace bezpośrednio przy produkcji materiałów wybuchowych, środków strzałowych, wyrobów pirotechnicznych oraz ich konfekcjonowaniu	0,4	0,3	0,5
216	prace bezpośrednio przy sterowaniu blokami energetycznymi wytwarzającymi energię elektryczną lub ciepłą	2,5	3,5	0,2
217	prace elektromonterów bezpośrednio przy usuwaniu awarii oraz eksploatacji napowietrznych sieci elektroenergetycznych w warunkach prac pod napięciem	3,2	4,5	0,0
218	prace członków zespołów ratownictwa medycznego	2,9	3,2	2,1
219	prace członków zawodowych ekip ratownictwa (chemicznego, górskiego, morskiego, górnictwa otworowego)	0,1	0,1	0,0
220	prace pracowników jednostek ochrony przeciwpożarowej, o których mowa w art. 15 pkt 1a-5 i 8 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, uczestniczących bezpośrednio w akcjach ratowniczych	0,9	1,2	0,0

Tabela 2. Struktura osób wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wg kodu pracy (dok.)
Informacje z dokumentu ZUS ZSWA złożonego za rok 2016.

Kod pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze		Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
		w odsetkach		
221	prace nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, ośrodkach szkolno - wychowawczych, schroniskach dla nieletnich oraz zakładach poprawczych, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich	2,7	1,3	6,6
222	prace personelu sprawującego opiekę nad mieszkańcami domów pomocy społecznej dla przewlekle psychicznie chorych, niepełnosprawnych intelektualnie dzieci i młodzieży lub dorosłych, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej	6,4	0,9	22,0
223	prace personelu medycznego oddziałów psychiatrycznych i leczenia uzależnień w bezpośrednim kontakcie z pacjentami, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego	5,2	1,4	15,9
224	prace personelu medycznego w zespołach operacyjnych dyscyplin zabiegowych i anestezjologii w warunkach ostrego dyżuru	10,0	3,3	29,0

Wykres 1. Struktura osób, za które złożono dokumenty ZUS ZSWA za 2016 r. wg kodów pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze

Podobnie jak w latach ubiegłych, najliczniejszą grupę pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze stanowili pracownicy zamieszkali w województwie śląskim (16,0% ogółu, 16,3% mężczyzn, 15,8% kobiet) oraz mazowieckim (11,6% ogółu, 11,0% mężczyzn, 13,0% kobiet), natomiast najmniej liczna grupa pracowników to pracownicy zamieszkali w województwie lubuskim (2,2% ogółu), podlaskim (2,6%) oraz warmińsko-mazurskim (2,7%) – strukturę pracowników wg województwa miejsca zamieszkania przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Struktura osób wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wg województwa miejsca zamieszkania
Informacje z dokumentu ZUS ZSWA złożonego za rok 2016.

Województwo		Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
		w odsetkach		
OGÓŁEM		100,0	73,7	26,3
w tym:		100,0	100,0	100,0
02	DOLNOŚLĄSKIE	7,9	7,9	7,7
04	KUJAWSKO-POMORSKIE	4,2	4,2	4,3
06	LUBELSKIE	6,2	6,2	6,5
08	LUBUSKIE	2,2	2,2	2,3
10	ŁÓDZKIE	6,3	6,0	7,0
12	MAŁOPOLSKIE	7,9	7,9	8,2
14	MAZOWIECKIE	11,6	11,0	13,0
16	OPOLSKIE	3,1	3,2	2,8
18	PODKARPACKIE	5,5	5,8	4,7
20	PODLASKIE	2,6	2,4	3,2
22	POMORSKIE	6,2	6,5	5,2
24	ŚLĄSKIE	16,0	16,3	15,8
26	ŚWIĘTOKRZYSKIE	3,7	3,6	3,8
28	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	2,7	2,7	3,0
30	WIELKOPOLSKIE	6,6	6,6	6,6
32	ZACHODNIOPOMORSKIE	4,8	5,2	3,8

W większości województw największy odsetek pracowników wykonywał prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze oznaczone kodem 208 – *prace kierowców autobusów, trolejbusów oraz motorniczych tramwajów w transporcie publicznym*. Odsetek pracowników wykonujących prace oznaczone tym kodem wahał się od 9,9% w województwie śląskim do 23,5% w województwie mazowieckim (w roku poprzednim odsetek ten wahał się od 10,0% do 23,7%).

Wyjątek stanowiło województwo śląskie, gdzie dominował kod 101 – *prace bezpośrednio przy przeróbce mechanicznej węgla oraz rud metali lub ich wzbogacaniu* – odsetek pracowników wykonujących prace oznaczone tym kodem stanowił 16,8% ogółu pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, za których płatnicy złożyli ZUS ZSWA za 2016 r. oraz województwo świętokrzyskie z kodem 224 – *prace personelu medycznego w zespołach operacyjnych, dyscyplin zabiegowych i anestezjologii w warunkach ostrego dyżuru* (12,3%).

Strukturę osób wg kodów pracy wykonywanej w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze oraz wg województwa miejsca zamieszkania przedstawiają tabele 4 i 5 oraz wykresy 2 i 3.